

การศึกษายังไม่หยุดพื้นที่ จากการสร้างทาส

ในปัจจุบัน ยังมีอีกหลายประเทศที่จัดการศึกษาโดยมีชนอาวุโสกลุ่มหนึ่งทำการวางแผน กำหนดนโยบาย ร่างหลักสูตร ออกระเบียบ และอื่น ๆ แล้วจึงมอบแผนงานที่ได้กำหนดไว้แล้วนั้น ให้คนกลุ่มย่อยๆ นำไปปฏิบัติตาม ส่วนใหญ่หน่วยงานที่รับงานไปปฏิบัติตามนั้น จะถูกควบคุมโดยผู้รั้งตำแหน่งบริหาร ซึ่งถูกส่งมาจากเบื้องบน และมีการย้ายสับเปลี่ยนกันอยู่ตลอดเวลา กลุ่มย่อยแต่ละกลุ่มจึงประกอบด้วยหัวหน้าและสมาชิก มีชื่อเรียกต่าง ๆ กัน แล้วแต่ระดับของการควบคุม เช่น กระทรวง ทบวง กรม กอง องค์การ แผนก โรงเรียน เป็นต้น ทุกระดับจะต้องรับนโยบาย และปฏิบัติตามระเบียบแบบแผนที่กระทรวงกำหนดขึ้น

ฉะนั้นบุคคลที่ทำงานอยู่ในหน่วยงานต่าง ๆ จึงต้องพยายามทำงานให้เป็นที่พอใจของผู้บริหารเบื้องบน จึงจะเป็นการดีที่ที่สุด ระบบการทำงานเช่นนี้มีได้มีเฉพาะในวงการศึกษานี้เท่านั้น กระทรวง ทบวง กรม อื่น ๆ ก็มีลักษณะอย่างเดียวกัน เมื่อคนส่วนใหญ่ทำงานกันอยู่ในระบบนี้ ก็จำเป็นที่จะต้องปรับตัวให้เข้ากับระบบ เพื่อความอยู่รอด การศึกษาส่วนหนึ่งจะอบรมสั่งสอนให้คนอยู่รอด ซึ่งผลที่ตามมาจะทำให้คนเห็นแก่ตัว ทำงานเพื่อส่วนตนมากกว่าส่วนรวม แล้วจะมีอะไรเหลือให้กับประเทศชาติบ้าง

ในการเตรียมคน ประเทศต่าง ๆ มักจะมองว่า "ข้ากำลังคนบ้านใด ? เป็นจำนวนเท่าไร ?"

แล้วจึงรับคนไปเรียนในสถาบันต่างๆ เท่าที่คำนวณได้ว่าจำเป็นจะต้องใช้ในอนาคต และเมื่อเรียนสำเร็จตามหลักสูตร ก็ให้คนเหล่านั้น ออกไปทำงานตามสาขาวิชาที่ตนได้ศึกษามา ชาติใดทำได้เช่นนั้นนับว่าเก่งมากเหลือเกิน แต่ถ้าวิเคราะห์ให้ถี่ถ้วน จะเห็นว่า การเตรียมคนโดยวิธีดังกล่าว ยังมี "ช่องว่าง" อยู่ ช่องว่างที่ว่านี้ก็คือ กำลังคนที่ได้ออกมานั้นมักจะกลายเป็น "ทาสที่คิด" แทนที่จะเป็น "คนดี" คำว่า "ทาส" ในที่นี้มีได้หมายถึงถึงทาสอย่างที่สมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงทรงให้เลิกไป แต่หมายถึง "ผู้มีความรู้ดี มีความสามารถในแขนงวิชาที่ตนฝึกฝนอบรมมาพร้อมที่จะทำงาน ได้ตามที่มีผู้บังคับบัญชาสั่งหรือมอบหมาย" มีหลายแขนงที่เรียกทาสเหล่านี้โดยเต็มคำว่า "นัก" เข้าไปข้างหน้า ซึ่งฟังดูแล้วน่านับถือ เลื่อมใสไม่น้อย แต่เวลาออกทำงานในสังคมมักจะ "ขายแรงงาน" กันเสียส่วนใหญ่ เพราะความเป็นทาสที่ดีของนักอะไรก่อนักอะไรเหล่านี้ ทำให้บางคนได้เลื่อนชั้นไปครองตำแหน่งใหญ่ ๆ ชั้นหัวหน้าของวงการที่ตนสังกัดอยู่ เมื่อเป็นใหญ่เป็นโตเข้าสายก็ออก เช่น บ้างก็คอร์รัปชัน บ้างก็ไม่เป็นธรรม บ้างก็จมอยู่ในกองกิเลส หรืออบายมุข บ้างก็มึนตึนต๋อง โลกจนไม่มีที่สิ้นสุด เป็นต้น ซึ่งล้วนทำความเดือดร้อนให้กับเพื่อนมนุษย์ด้วยกันไม่ต่างจากตัวอย่างที่ยกมา เราจะโทษใคร ? โทษ "ทาสที่คิด" เหล่านี้ไหม ? เห็นจะไม่ใช่ในเมื่อเขาเหล่านั้นเป็นผลผลิตของสถาบันต่าง ๆ เพราะฉะนั้นความบกพร่องหรือช่องว่างอันนี้ จึงควรจะถูกอยู่ที่ผู้รับผิดชอบประเทศ

รองลงมา จึงจะเป็นความรับผิดชอบ ของผู้จัดการศึกษา และความบกพร่องนี้ ก็อยู่ที่ตรงที่เราล้มเลิกถึงความเป็น "คนดี" หรือความเป็น "มนุษย์" ของนักต่าง ๆ หรือแรงงานที่เราผลิตออกมานั่นเอง รวมทั้งผู้ที่จะมาเป็นคณะรัฐมนตรีบริหารประเทศด้วย จึงถึงเวลาแล้วที่เราซึ่งได้ชื่อว่า เป็นประเทศที่กำลังพัฒนา มีการศึกษาเจริญประเทศหนึ่งในแถบนี้ ควรหาวิธีปรับปรุงการศึกษาของเราให้ดีขึ้นโดยคิดกันให้รอบคอบในเรื่อง ความมุ่งหมาย หลักสูตร การสอน และการจัดการศึกษา เพื่อจะได้หนีพ้นไปจากระดับสร้าง "ทาส" เสียที

มีสถาบันหลายแห่งได้พยายามที่จะสร้างคนให้เป็น คนดี หรือมีความเป็นมนุษย์ แต่เมื่อต้องทำงานอยู่ภายใต้ระบบที่อำนาจออกมาจากส่วนกลาง ก็ขาดความคล่องตัว และอาจจะหมกมุ่นใจในที่สุด บัดนี้ปลายักดำเนินการสร้างคนให้เป็น "ทาส" อีกจนได้ ฉะนั้นระบบการบริหารประเทศจึงมีส่วนในการสร้างคนเป็นทาสอย่างมาก ที่เห็นได้ชัดก็คืองานที่เป็นราชการ เราเรียกคนที่ทำงานในระบบนี้ว่า "ข้าราชการ" ซึ่งมีความหมายเหมือน "ทาส" อาจจะเพราะเหตุนี้ก็ได้กระมังที่กำลังคนที่สร้างออกมาจึงเตรียมให้เป็น "ข้าราชการ" กันเสียส่วนใหญ่ และคนส่วนมากก็หวังที่จะเป็นกัน

เวลาพูดถึงเรื่องนี้ในที่ต่าง ๆ ผู้เขียนมักจะถูกถามว่า "แล้วทำไมประเทศอื่นบางประเทศที่เขาเจริญจึงทำ

กันได้ล่ะ?" ซึ่งผู้เขียนก็จะตอบแบบกำปั้นทุบดินเสมอว่า "ก็เพราะเขาเจริญ" ที่ว่าเจริญนั้นหมายถึงด้านการศึกษา ความรู้สึกนึกคิด ความรู้ และความสามารถของคนมากกว่าด้านอื่น เท่าที่ทราบมาประเทศเหล่านั้นเขาจะตั้งปรัชญาของชาติขึ้นมาก่อนว่า "เรามีความมุ่งหมายที่จะพาประเทศไปสู่ทิศทางใด" แล้ววางแผนกันอย่างจริงจังรอบคอบ โดยระดมสมองของคนส่วนใหญ่ กำหนดกระทรวง ทบวง กรม ขึ้นหลังจากวางแผนแล้ว ทั้งยังทำงานตามแผนอย่างเอาจริงเอาจัง ระเบียบตัวกฎหมายต่าง ๆ จะออกมาควบคุมการดำเนินงานต่าง ๆ ทุกจุด ผู้บริหารของหน่วยงานต่าง ๆ ไม่ทำตนเป็นนายเหมือนปกครองข้าทาส แต่คอยบริการช่วยเหลือให้ความสะดวก และสวัสดิการต่าง ๆ แก่ผู้ทำงานทุกระดับ ฯลฯ ที่สำคัญที่สุดคือเขาจะเน้นการสร้างกำลังคน หรือการศึกษามากกว่าอย่างอื่น ซึ่งจะมีแนวทางการดำเนินงานที่ทำให้คนเป็นคนดีในทุกๆ ด้าน และตั้งอยู่บนรากฐานของประชาธิปไตย มิใช่เผด็จการอย่างของเราที่สร้างคนเพื่อปกครองง่าย, อุทิศตนเพื่อบุคคลใดบุคคลหนึ่งโดยเฉพาะ ไม่ว่าจะบุคคลนั้นจะดีหรือเลว หัวอ่อน หุบปาก เคารพยำเกรงผู้อาวุโสโดยไม่มีเหตุผล หรือทำตนให้อยู่ในอาณาจักรแห่งความนิ่งเฉย ฯลฯ โดยไม่เคยคิดหรือทำสิ่งแปลกๆ ใหม่ๆ ที่เป็นประโยชน์กับประเทศชาติหรือส่วนรวมเลยจนตลอดอายุขัย เรายังต้องการการฝึกฝนอบรมคนเช่นนี้อยู่อีกหรือ? □

✽ วัน เดชพิชัย